

MARIAN BUDZYŃSKI

Leśnictwo Francji

Лесное хозяйство Франции
Forestry in France
Les forêts et l'économie forestière en France

Nowożytną erę w leśnictwie francuskim zapoczątkowało wydanie Królewskiego przepisu w 1291 r., który stworzył podstawy pierwszej organizacji krajowej leśnictwa.

W 1318 r. Filip V ustanowił „instytucję i elekcję oficerów wód i lasów, jurysdykcję i siedzibę”.

W 1563 r. wydano rozporządzenie o ochronie lasów i ograniczeniu ich wycięć.

A potem ogłoszono w 1696 r. „wielkie rozporządzenie w sprawie wód i lasów”, które stało się kamieniem węgielnym francuskiego ustawodawstwa leśnego, niezdezaktualizowanego jeszcze do dziś!

Za datę powstania, w pojęciu nowoczesnym, jednolitej administracji wód i lasów, należy uważać rok 1801.

Rok 1824 zapisał się trwale w historii leśnictwa francuskiego, jako data utworzenia szkoły leśnej w Nancy.

Od 1877 r. administracja wód i lasów zostaje podporządkowana ministerstwu rolnictwa.

W 1946 r. utworzono Krajowy Fundusz Leśny.

W 1960 r. powstały pierwsze parki narodowe na podstawie zmodyfikowanego dawnego prawodawstwa.

Ustawa z 1963 r. ujęła lasy prywatne w ramy organizacyjne. Wreszcie 1 stycznia 1966 r. stał się datą narodzin Krajowego Urzędu Leśnego (Office National des Forêts — ONF).

Lasy zajmują prawie $\frac{1}{4}$ terytorium metropolii Francji (lesistość wynosi ok. 22%). Aktualna ich powierzchnia wynosi 12 064 000 ha (0,24 ha/miesz.) z czego tylko 8 000 000 ha należałoby zaliczyć do powierzchni produkcyjnej.

Lasy skupione są w 3 głównych strefach kraju: północno-wschodniej, południowo-wschodniej i południowo-zachodniej.

Skład gatunkowy lasów i jego rozmieszczenie odpowiada 3 typom klimatycznym: atlantyckiemu, górskiemu i śródziemnomorskiemu. Podział wg typów gospodarczych lasów (dane z publikacji 1967 r.) przedstawia się następująco:

nasienne iglaste	— 24%
nasienne liściaste	— 10%

odroślowe i odroślowo-nasienne (w tym plantacje topoli 202 000 ha)	— 33 %
powierzchnie nieprodukcyjne lub nieużytkowane regularnie ¹	— 33 %
zadrzewienia ²	— —

Flora lasów francuskich odznacza się znaczną różnorodnością gatunków. Oprócz znanych nam gatunków dębu bezszypułkowego i szypułkowego, występuje jeszcze *Q. suber*, *Q. lanuginosa*, *Q. illex* (forma krzewiasta), *Q. coccifera* (bezwartościowy krzew); sosna: oprócz pospolitych *P. pinaster* i *P. silvestris*, występuje jeszcze *P. laricio*, *P. halepensis*, *P. nigra* i *P. strobus* (wejmutka); pospolitymi rodzajami krajowymi są: buk, platan, kasztan, orzech, olcha, cedr, klon, jesion, brzoza, grab, jodła, modrzew, świerki; coraz popularniejszymi gatunkami są daglezwia, topole i robinia.

Podział lasów wg powierzchni zajmowanych przez poszczególne gatunki przedstawia się następująco:

- liściaste — 67%, w tym: dąb — 34%, buk — 15%, grab — 8%, topola — 1% i pozostałe — 9%,
- iglaste — 33%, w tym: sosna nadmorska (*P. pinaster*) — 12%, sosna pospolita (*P. silvestris*) — 7%, jodła — 7%, świerk — 3%, modrzew — 1%, pozostałe — 3%.

W sposobie zagospodarowania lasu we Francji można wyróżnić 2 typy:

I typ, obejmujący drzewostany:

- a) nasienne z rębnią częściową (futaie régulière),
- b) odroślowe;

II typ:

- a) nasienne z rębnią gniazdową (jardinée) odnawiane przez samo-siew,
- b) odroślowo-nasienne (przerębowo-zrębowe).

Podział powierzchni lasów wg własności jest następujący:

razem	12 064 000 ha
— lasy państwowe i nadzorowane (1/3)	4 060 000 ha
w tym państwowe (ONF)	1 656 000 ha ³

¹ Nie wyodrębniono tu powierzchni nieprodukcyjnej. Według ostatnich danych statystycznych Ministerstwa Rolnictwa tereny, które nie są uprawiane przez rolnictwo ani przez leśnictwo wynoszą 3 800 000 ha (7% powierzchni całkowitej Francji) i stanowią dość wysoki odsetek w porównaniu z innymi krajami Europy zachodniej.

² W powierzchni lasów nie uwzględniono zadrzewień, które — gdyby je skoncentrować zajęłoby obszar około 1 500 000 ha, natomiast włączono niewielkie kępy drzew, parki i pozostałe tereny zielone, o powierzchni ok. 400 000 ha. Ponadto do lasów zaliczono zinwentaryzowane wszelkie tereny zakrzaczone, wąwozy, wydmy, pastwiska górskie, wody itp.

³ W okresie 1953—1966 nastąpiły zmiany w strukturze własnościowej lasów, a mianowicie wzrósł udział lasów państwowych (z 1 400 000 ha do 1 656 000 ha — dzięki wykupowi gruntów i zalesieniom) oraz lasów prywatnych (z 6 800 000 ha do 7 862 000 ha przez zalesienie nieużytków), a zmniejszył się obszar lasów komunalnych i kolektywnych (zmiana użytkowania, zabudowa osiedli, zakładów itp.).

komunalne	2 341 000 ha
departamentalne	13 000 ha
stowarzyszeń publicznych	40 000 ha
stowarzyszeń prywatnych	10 000 ha
lasów prywatne i wspólnot (2/3)	8 004 000 ha
<hr/>	
w tym własność prywatna	7 862 000 ha
własność wspólnot	142 000 ha

Należy podkreślić, że po II wojnie światowej areał lasów zwiększył się o 7,5% przeważnie na skutek zalesień nieużytków. Struktura własności prywatnej lasów przedstawia się następująco:

ha	liczba właścicieli	ha
poniżej 10	1 445 000	2 700 000
10— 50	63 000	1 600 000
50—100	11 000	900 000
100—200	4 700	700 000
200—500	2 530	800 000
powyżej 500	710	700 000
		<hr/>
		razem 7 400 000

Z powyższego wynika, że gospodarstwa o wielkości ponad 100 ha stanowią 1/3 powierzchni lasów prywatnych.

Produkcja i zużycie drewna

		m ³
W 1964 r.	pozyskanie wyniosło	— 28 884 000
w tym:	drewno okrągłe iglaste	— 13 359 000
	drewno okrągłe liściaste	— 11 568 000
	drewno opałowe (łącznie liściaste i iglaste)	— 3 957 000

Pozyskanie z powierzchni leśnej produkcyjnej (8 mln ha) wynosi około 24 000 000 m³ (bez uwzględnienia zużycia wewnętrznego własnego przez właścicieli, szacowanego dodatkowo na ok. 10 000 000 m³), co można określić wskaźnikiem 3 m³ drewna użytkowego z 1 ha rocznie.

Na ogólną masę pozyskiwanego drewna, 2 320 000 m³ (8%) pochodzi z plantacji topolowych i zadrzewień.

Import w 1964 r. wynosił 11 800 000 m³ drewna i wyrobów drzewnych (celuloza, papier, płyty, sklejk¹) przy równoczesnym eksporcie 5 620 000 m³².

¹ W imporcie najważniejsze grupy surowców stanowią: — dłużyce tartaczne iglaste, w ilości 2 300 000 m³ (ze Szwecji, Finlandii i Związku Radzieckiego, Europy Zachodniej i Kanady) — drewno tropikalne, w ilości 1 400 000 m³ (z Afryki Francuskiej i Malajzji), — papierówka i masa celulozowa w ilości 6 500 000 m³.

² W eksporcie (przeważnie do Afryki Północnej) główną masę stanowią celuloza i papier.

Po uwzględnieniu zatem zużycia wewnętrznego przez właścicieli, ogólne zużycie w kraju kształtuje się w wysokości 45 000 000 m³ (28 884 000 + 10 000 000 + 11 800 000 — 5 620 000), to jest prawie 1 m³ na mieszkańca.

W sumie lasy Francji dostarczają tylko 78% drewna użytkowego oraz 43% surowców drzewnych przemysłowych potrzebnych dla kraju.

Drewno jest sprzedawane w lesie na pniu; eksploatacją zajmuje się obecnie około 9 000 przedsiębiorstw (w tym 7 500 posiadających własne tartaki), zatrudniających około 60 000 robotników, częściowo sprowadzanych z Włoch, Hiszpanii i Portugalii.

Czynnych jest 9 400 tartaków przy niepełnym jednak wykorzystaniu ich mocy produkcyjnej.

Francuski przemysł celulozowo-papierniczy grupuje około 30 fabryk (w tym 10 dużych) oraz 200 fabryk papieru.

Przemysł ten przerabia 5 500 000 m³ drewna wytwarzając 1 500 000 ton masy celulozowej oraz produkuje 3 200 000 ton papieru i tektury (łącznie z importem celulozy).

Przemysł ten zatrudnia 51 000 osób.

Przemysł płytowy i okleinowy przerabiający duże ilości drewna tropikalnego natrafia na silną konkurencję nowoczesnego przemysłu mas plastycznych w związku z czym wymaga modernizacji.

Gwałtownie rozwija się nowoczesny przemysł tworzyw syntetycznych i włókien sztucznych.

Łącznie zakłady drzewne przerobiły w 1965 r. 12 100 000 m³ drewna.

W bilansie handlowym import przewyższa znacznie wartość eksportu (o 1 174 mln F, czyli 235 mln dolarów).

SYTUACJA EKONOMICZNA LASÓW PAŃSTWOWYCH (ONF)

W 1965 r. lasy państwowe wyprodukowały 4 400 tys. m³ drewna, co stanowi 16% całkowitej produkcji francuskiej (średnie pozyskanie — 2,68 m³/ha).

W powyższej masie surowca drewno użytkowe wynosiło 69%. Wartość pozyskanego drewna wynosiła 181 mln F (łącznie z opłatami i podatkami) czyli 110 F/ha. Pozostała produkcja leśna, szczególnie łowiectwo i wędkarstwo wniosła do skarbu państwa 13 mln F.

Należy ponadto zanotować, że produkcja innych lasów, zarządzanych przez ONF, a mianowicie własności komunalnej (których dochody pokrywają częściowo koszty utrzymania straży leśnej), przyniosły 210 mln F z pozyskania 5 700 tys. m³ masy drzewnej, co odpowiada 20% całkowitej produkcji francuskiej czyli 2,37 m³/ha oraz 87,66 F dochodu z 1 ha.

Należy podkreślić, że z eksploatacji lasu i z przemysłu drzewnego utrzymuje się 4,4% ludności Francji.

ORGANIZACJA I ADMINISTRACJA LASÓW

Lasami państwowymi i komunalnymi, poddanymi nadzorowi państwa, zarządza Krajowy Urząd Leśny (Office National des Forêts-ONF) z siedzibą w Paryżu. Właściciele lasów prywatnych są zorganizowani w wielu towarzystwach zawodowych, jak również podlegają kontroli organów administracji państwowej w określonym zakresie.

Nad całością gospodarki leśnej w kraju czuwa ministerstwo rolnictwa.

Krajowy Urząd Leśny ma charakter przemysłowo-handlowy oraz administracyjny.

Nowa ustawa o utworzeniu Krajowego Urzędu Leśnego dokonała zmiany organizacji terenowych z uwzględnieniem geografii lasów i spełnianych przez nie funkcji oraz zasady koncentracji zarządzania.

W tym celu utworzono: 18 dyrekcji regionalnych (Directions Regionales), gospodarujących każda na powierzchni 230 tys. ha oraz podległych im 129 ośrodków zarządzania (centres de gestion) z przeciętną powierzchnią 33 tys. ha.

Dla zapewnienia intensyfikacji prac w zakresie utrzymania, wyposażenia i inwestycji, zwiększono kadre inżynierów robót do 285 osób.

Najniższe ogniwa administracji nie uległy w zasadzie zmianom i liczą łącznie 4 880 dystryktów (leśnictw) z kilku obchodami (triaux), o powierzchni 650—2000 ha każdy.

Dyrekcja regionalna reprezentuje dyrekcję generalną na terenie danego regionu przez swego dyrektora, mającego do pomocy 1 lub 2 zastępców (ingenieur en chef adjoint) oraz zespół, średnio 22 osób, biura dyrekcji.

Inżynier — szef ośrodka zarządzania, będący inżynierem dyplomowanym inżynierii rolnej, wód i lasów (ingenieur génie rural, des eaux et forêts) jest odpowiedzialny za realizację gospodarki i zarządzania na swym terenie. Kieruje on działalnością przy pomocy 2 inżynierów robót — szefów kantonów (cantonements), z których każdy z kolei nadzoruje 4—5 szefów dystryktów, grupujących przeciętnie 4—5 obchodów.

Ośrodek zarządzania skupia zespół urzędników (redacteurs) i funkcjonariuszy biurowych, w ilości przeciętnie 8 osób oraz zatrudnia 50—200 robotników.

Inżynier robót — szef kantonu, zarządza podległymi mu 4—5 dystryktami, jako bezpośredni współpracownik inżyniera — szefa ośrodka zarządzania.

Kierunkiem jego działania są: zagospodarowanie lasów, urządzenia turystyczne, prace w lasach nadzorowanych, kierowanie eksploatacją, zagospodarowania terenu (budowa dróg, zagospodarowanie terenów w górach, ochrona przed lawinami, utrwalanie wydm i in.).

Do jego obowiązków należy również projektowanie, kosztorysowanie i kontrolowanie budów. Jest on również uprawniony do przeprowadzania zarządzania lasów.

Szef dystryktu (leśniczy) reprezentuje lokalnie ONF oraz wykonuje bezpośrednio zadania gospodarcze przy pomocy swych 4—5 gajowych (agents techniques). Ich rekrutacja jest przeprowadzana w drodze konkursu. Zobowiązani są oni do kontaktu z władzami lokalnymi, przedsiębiorstwami eksploatacji i użytkownikami lasu oraz nadzoru i ochrony. Są oni pracownikami technicznymi oraz zbierają elementy informacji techniczno-administracyjnej.

Niektórzy wyspecjalizowani szefowie dystryktów wykonują zadania specjalne w dziedzinie kartografii, budowy dróg i zadrzewiania.

PRZEPISY PORZĄDKOWO-OCHRONNE W DZIEDZINIE LEŚNICTWA, ŁOWIECTWA I WĘDKARSTWA

Interwencja ONF w lasach prywatnych obejmuje szeroki zakres, a mianowicie: kontrolę pozyskania, ochrony, kontaktów z FFN, reglamentację pastwisk wydzierżawionych i komunalnych w górach, kontrolę wydm, przestrzeganie prawodawstwa w podmiejskich terenach zielonych oraz kontrolę realizacji planów w lasach prywatnych przez ośrodki regionalne własności prywatnej.

Problemem szczególnej wagi jest kontrola przestrzegania przepisów o zanieczyszczaniu wód ściekami przemysłowymi.

Powyższe zadania są rozległe i trudne do wykonania ze względu na rozproszenie lasów o różnych sposobach zagospodarowania.

Kodeks leśny wyposażył jednak służbę administracji leśnej w szerokie atrybuty, niekiedy nawet szersze od uprawnień innych służb (np. funkcjonariuszy policji sądowej).

ORGANIZACJA LEŚNICTWA PRYWATNEGO WE FRANCJI (STAN W 1963 R.)

Podstawą rozwoju, upowszechnienia metod i intensyfikacji gospodarowania oraz kooperacji leśników, która nadała właściwe znaczenie lasom prywatnym stało się prawo z 1963 r. Lasy prywatne zaczęły uczestniczyć w zagospodarowaniu terenów rolnych.

Organizacja lasów własności prywatnej

Działalnością lasów komunalnych, nadzorowanych przez państwo kieruje federacja francuskich lasów komunalnych z siedzibą w Paryżu. Do jej zadań należy konsultacja we wszystkich kwestiach leśnych interesujących właścicieli kolektywnych lasów i zadrzewień.

Właściciele lasów prywatnych skupieni są w Centralnej Krajowej Federacji Syndykatów Właścicieli Lasów Gospodarczych FNSCFS z siedzibą w Paryżu. Jej terenowymi odpowiednikami na szczeblu departamentów są ośrodki regionalne własności leśnej. Do zadań tych organizacji należą konsultacje w kwestiach technicznych i finansowych odnoszących się do własności prywatnej. Właściciel obowiązany jest do posiadania uproszczonego planu gospodarczego zatwierdzonego przez ośrodek regionalny. W każdym ośrodku zatrudniony jest inżynier — delegat państwa, członek rady federacji syndykatów.

Krajowe Towarzystwo Ekspertów Leśnych w Paryżu

Celem tego towarzystwa jest udzielanie porad we wszystkich kwestiach związanych z lasami prywatnymi, rynkiem drzewnym, handlem drewna i zakładami projektowania zalesień.

Krajowa Federacja Drzewna w Paryżu jest organem, do którego należy konsultacja w sprawach odnoszących się do produkcji drewna, jego wykorzystania i handlu drewnem.

Krajowa Federacja Producentów Ogrodnictwa i Szkółkarstwa z siedzibą w Paryżu, ma za zadanie konsultacje w kwestiach odnoszących się do produkcji, kupna i sprzedaży sadzonek drzew leśnych.

Ponadto działają różne instytucje administracyjne związane z leśnictwem, a mianowicie:

służba regionalna gospodarki leśnej i ośrodki regionalne prywatnej własności leśnej;

dyrekcje departamentalne rolnictwa, z komórkami leśnictwa (służba gospodarki wód i lasów) oraz federacje departamentalne łowiectwa i federacje departamentalne wędkarstwa;

stowarzyszenie techniczne upowszechniania leśnictwa (RTVF) mające na celu koordynację inicjatywy lokalnej, oraz

ośrodek studiów techniczno-leśnych (CETEF) grupujący właścicieli lasów na szczeblu departamentów, mający na celu studiowanie problemów leśnych przy pomocy inżynierów i doradców leśnych.

INWENTARYZACJA I URZĄDZANIE

Pierwsza w XX wieku statystyka lasów Francji została przeprowadzona w 1908 r. Zebrane dane były jednak niepełne i częściowo nieaktualne.

Po ostatniej wojnie czynione były próby dokonania szacunku lasów z inicjatywy stowarzyszenia pod nazwą „Francuskie drewno papiernicze” przy pomocy krajowego funduszu leśnego. Ze swej strony ówczesna dyrekcja lasów była również zainteresowana statystyką handlu drewnem prowadzonego przez przedsiębiorstwa eksploatacyjne i tartaki.

Wreszcie, w związku z przygotowaniem państwowego III Planu (1957—1961) minister rolnictwa zarządził dokonania prac inwentaryzacyjnych krajowych zasobów leśnych, niezależnie od ich własności, z kredytów Krajowego Funduszu Leśnego, powołując w tym celu w 1960 r. zespół, z zadaniem wykonania prac geodezyjnych i katastralnych oraz ustalenia metod inwentaryzacji stosowanych za granicą, adaptowanych do specyficznych warunków lasów francuskich.

Obrana metoda jest modyfikacją metody skandynawskiej. W szerokim zakresie wykorzystano tu fotogrametrię. Wykonano obszerne prace gleboznawczo-ekologiczne i ekonomiczne.

Operat urządzeniowy składa się z 3 części obejmujących:

1) ogólne studia perspektywiczne, opis warunków siedliskowych i ekonomicznych,

2) lokalizację lasów, sposoby korzystania z operatu i dane statystyczne,

3) dane szczegółowe przedstawione tabelarycznie i na wykresach z objaśnieniami i komentarzami.

Wewnętrzny podział przestrzenny masuwów leśnych biegnie wzdłuż linii naturalnych (rzeki, granice wododziałów, drogi itp.). Parcele są różnej wielkości, lecz dostosowane do modelu zabiegów techniczno-hodowlanych oraz typu gospodarczego lasu, nawrotu cięć i odnowień. Wynosi ona 1—2 ha (las odroślowy), 5 ha (las nasienny przebudowywany), do 30 ha (las nasienny z rębnią częściową). Zabiegi gospodarcze przeprowadzone są w ramach wyodrębnionych obrębów („serie”) składających się z kilku parcel jednolitych pod względem wieku i formy zagospodarowania (300—800 ha).

Plany urządzeniowe są sporządzane na okres ok. 25-letni (obecnie przeważnie do lat 1980—1990). Podstawą ich sporządzania są „instrukcje generalne” uwzględniające poszczególne modele i typy gospodarcze lasu.

Planowaniem i koordynacją prac urządzeniowych zajmuje się specjalny oddział Dyrekcji Generalnej Wód i Lasów, do którego zadań należy, m.in. rozpatrywanie i zatwierdzanie planów urządzeniowych oraz kontrola ich wykonania.

Wiek rębności ustala się dla każdego obrębu („serie”) w zależności od formy gospodarki, w związku z czym kryteria są bardzo różne (np. dla dębu 40 — 200 lat).

Rodzaje rębni są uzależnione od formy własności, celów gospodarki leśnej, warunków wzrostu drzewostanów i właściwości gatunków drzew, poczynając od sposobu przerębowego, a kończąc na zrębowym.

W lasach górskich prowadzi się rębnie na wybranych powierzchniach z nawrotem 10—15-letnim (w rozmiarze 10—15% zapasu).

W drzewostanach jodłowych i świerkowych, na zboczach, stosuje się 5—6-letnią rotację cięć (z pozyskaniem każdorazowo 20—30% zapasu).

W drzewostanach dębowych i bukowych rodzaj rębni, intensywność i nawrót cięć oraz technika ich przeprowadzania zależą od właściwości rozwoju drzew.

W odnowieniach powierzchni zrębowych na pierwszy plan wysuwa się samosiew, a tam, gdzie ten sposób zawodzi, dokonuje się odnowień sztucznych z pierwszeństwem sadzenia (przeważnie starszym materiałem sadzeniowym: jodła, świerk — 4-letnie, sosna 2—3-letnia).

Na 1 ha wysadza się małą liczbę sadzonek, np. daglezi, świerka i jodły po około 1600 sztuk. Po uzupełnieniu upraw, w ciągu 6—8 lat liczba sadzonek dochodzi do 2—3 tys./ha (na ubogich glebach Landów i Wożów — 4—5 tys./ha). Materiał sadzeniowy jest najczęściej nabywany w szkółkach prywatnych.

Szczególnie trudne do zalesienia są tereny w strefie śródziemnomorskiej (skały, zakrzaczenia, susza).

Uprawy pielęgnowane są w zasadzie tylko w pierwszym roku.

Pielęgnowania młodników o pierśnicy do 16 cm dokonuje się wyjątkowo, tylko w drzewostanach przebudowanych, ze względu na trudności z pozyskaniem i zbytym drewna drobnowymiarowego.

Natomiast przeprowadza się zwykle cięcia pielęgnacyjne w drzewostanach starszych (drzewa o pierśnicy ponad 16 cm).

W niektórych gospodarstwach z drzewostanami 90—100-letnimi pozostawia się drzewa przyszłościowe, osiągające w wieku 200 lat pierśnicę do 80 cm.

Przeprowadza się na szeroką skalę konwersję drzewostanów mało wartościowych (np. niskopiennych, młodników itp.) na drzewostany nasienne.

Inwentaryzacją objęto dotychczas 46% powierzchni lasów (38% lasów produkcyjnych).

Rezultaty inwentaryzacji stanowią podstawę pełnej i racjonalnej polityki leśnej kraju. Szczególnie przydatne są dane statystyczne odnoszące się do zapasu na pniu i przyrostów bieżących drzewostanów oraz potencjału produkcyjnego siedlisk leśnych.

W wyniku i przy okazji inwentaryzacji lasów sporządzone zostały mapy w skali 1 : 100 000 obejmujące wszystkie lasy Francji.

Ponadto, dla poszczególnych departamentów sporządzone zostały w skali 1 : 400 000 mapy masywów leśnych z podaniem występujących gatunków drzew.

Od marca 1968 r. Krajowy Instytut Geograficzny wydaje sukcesywnie kolorowe mapy topograficzne w skali 1 : 50 000 oraz 1 : 25 000 poszczególnych regionów Francji, z naniesionymi lasami.

DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA

Działalność leśnictwa jest zapewniona przez finansowanie z budżetu państwa, z krajowego funduszu leśnego, z funduszy samorządowych, a ponadto lasów prywatnych — z dochodów właścicieli.

Krajowy fundusz leśny (Fonds Forestier National), utworzony w 1946 r. jest zarządzany przez ministra rolnictwa. Wpływy na ten fundusz pochodzą z dochodów skarbowych i różnych opłat (nadwyżek budżetowych, świadczeń socjalnych, rolnictwa, funduszu propagandowego drzewnictwa i budżetu ogólnego państwa), między innymi opodatkowany jest wyrąb lasów, tzw. taksa leśna. Taksa leśna wynosi aktualnie 6% wartości od pozyskiwanego w kraju drewna, oraz 2,5% od drewna importowanego.

Taksa ta wniosła w 1965 r. do FFN ok. 71 mln F, z czego na zalesienia i badania przeznaczono 10 mln F.

Rezultatem działalności FFN w ciągu 20 lat (1946—1966) jest zalesienie nieużytków, zmeliorowanie ubogich siedlisk, odnowienie zdewastowanych lasów, przebudowa drzewostanów negatywnych i założenie plantacji na łącznej powierzchni 1 115 000 ha, z czego przypadło na lasy: prywatne — 76%, komunalne i publiczne — 16% oraz państwowe — 8%. Średnio w tym okresie zalesiano 60 000 ha rocznie. Przewiduje się, że w wyniku tej działalności produktywność lasów francuskich wzrośnie o 4 500 000 m³ drewna, czyli o 20% więcej w stosunku do stanu obecnego. Z FFN wykonano ponadto 5 000 km dróg leśnych. Przy zalesieniach, na które państwo udzieliło pożyczek długoterminowych zwrot tych pożyczek odbywa się m.in. przez podział po połowie między państwo i właściciela dochodu uzyskanego z wyrębu drzewostanów pochodzących z tych zalesień.

Łącznie lasy francuskie uzyskały w 1966 r. kwotę 750 mln F — z budżetu państwa, funduszu samorządowego i własnych dochodów. Ponadto leśnictwo francuskie korzysta z funduszy EWG.

WAŻNIEJSZE PROBLEMY ORAZ DOTYCHCZASOWE OSIĄGNIĘCIA LEŚNICTWA FRANCUSKIEGO

Z punktu widzenia ochrony gleb i uregulowania stosunków wodnych jednym z poważniejszych problemów jest wciąż, mimo znacznych już osiągnięć, zagospodarowanie terenów górskich. Powierzchnia zagrożona erozją w górach obejmuje 522 000 ha. Wydatną pomocą w akcji zalesieniowej są subwencje państwa, dzięki którym m.in. wykupiono już 370 000 ha takich gruntów w celu przyspieszenia ich zagospodarowania.

Oprócz zalesień, przeprowadza się na szeroką skalę regulację potoków za pomocą zapór, stopni, płotków i urządzenia przeciwlawinowe.

Dotychczas wybudowano 1 350 000 m³ budowli regulacyjnych na ponad 1500 potokach (na ogólną liczbę 2000).

W celu przyspieszenia zaspokojenia potrzeb drzewnych przez wprowadzenie gatunków szybkoorosnących już w 1870 r. przystąpiono do zakładania plantacji topoli. W dziedzinie tej Francja zaliczana jest do krajów przodujących. Do drugiej wojny światowej wielkim wysiłkiem dokonano zalesień małoproduktywnych Landów na obszarze 1 100 000 ha, w tym w 90% z funduszu państwa. Obecnie region lasów Gaskonii i Girondy, o lesistości 77%, obejmuje 10% powierzchni leśnej Francji.

Na szeroką skalę przeprowadzono również zalesienie regionu Sologne.

Wielką pomoc w uintensywnieniu gospodarki leśnej okazuje dobrze rozwijająca się sieć drogowa.

Obecnie Francja jest jeszcze daleka od uzyskania tej gęstości sieci dróg jaka istnieje w innych krajach, przodujących pod tym względem, gdyż na 200 ha przypada w tym kraju 1 km dróg.

Od 20 lat wielkim wysiłkiem realizuje się rozbudowę sieci dróg w dążeniu do osiągnięcia w 1980 r. wskaźnika 1 km na 80 ha lasu, dzięki pomocy finansowej Krajowego Funduszu Leśnego oraz Krajowego Funduszu Modernizacji i Inwestycji.

Począwszy od 1948 r. buduje się we Francji ok. 8000 km dróg leśnych rocznie i tyleż ścieżek turystycznych.

Nowym problemem wytworzonym pod wpływem presji demograficznej jest turystyka i wypoczynek w lasach. W leśnych okolicach Alp i Pirenejów budowany jest przemysł, sieć komunikacyjna i osiedla; wreszcie większość dolin stała się obiektami zagospodarowania wodno-energetycznego, wykorzystującymi nawet wodę potoków.

Uwzględniając nowoczesną funkcję społeczną lasów podzielono je na produkcyjne, ochronne oraz tereny zielone.

Największe skupienia plantacji topoli skoncentrowane są w części północno-wschodniej kraju i Basenie Paryskim oraz w dolinach Loary i Garonny.

PARKI NARODOWE I REGIONALNE PARKI PRZYRODY

Do ostatniej wojny światowej, rezerwaty przyrody tworzone we Francji na podstawie ustawy z 2. V. 1930 r.

Powołana w 1946 r. Krajowa Rada Ochrony Przyrody, z zadaniem koordynowania i popierania starań o ochronę przyrody, zainicjowała modyfikację ustawodawstwa. Nowa ustawa z 22. VII. 1960 r. stanowi podstawę do tworzenia parków narodowych, które służyłyby równocześnie celom naukowym, wychowawczym, turystycznym i społeczno-ekonomicznym.

W końcu 1965 r. powierzchnia parków narodowych i rezerwatów wynosiła ok. 378 tys. ha (3% ogólnej powierzchni leśnej kraju), z czego 83 rezerwaty państwowe o powierzchni ok. 93 tys. ha, oraz 1 333 rezerwaty prywatne o powierzchni ok. 285 tys. ha.

Dotychczas utworzono 3 parki narodowe: La Vanoise w Alpach (w 1963 r.), Port-Cros, na wyspach koło Tulonu (w 1963 r.) oraz w Pirenejach zachodnich (w 1967 r.). Projektowane są 3 nowe parki narodowe: w Sewennach (w Masywie Centralnym), Pelvoux (w Alpach) i Mer-

cantour (w Prowansji) a w perspektywie brane są jeszcze pod uwagę pewne obszary Korsyki i departamentu Ariège.

Regionalne parki przyrody, w odróżnieniu od tzw. obszarów zieleni podmiejskiej służąc również celom wypoczynkowym i rozrywkowym, dzielą się na dwie grupy: parki położone w pobliżu miast oraz parki „typu wiejskiego” położone z dala od miast.

W stadium realizacji znajdują się 2 takie parki: Saint-Amand-les-Eaux koło Lille oraz Camarque u ujścia Rodanu. Przygotowywana jest dokumentacja następnych parków, a w pierwszej kolejności: Armorique w Bretanii, Morvan w dep. Nièvre, Bouconne koło Tuluzy, Grande-Brière koło Saint Nazaire, Haut Provence, Vercors koło Grenoble, Haut-Languedoc, Limousin, Nancy-Metz, Landes, Volcans w Owernii, Dombes koło Lyonu, w Basenie Paryskim i na Korsyce.

Zakrojone na szeroką skalę zamierzenia stwarzają realne podstawy uchronienia najpiękniejszych krajobrazów francuskich przed postępującą żywołowo rozbudową miast i procesami industrializacji, zachowania ginących rzadkich roślin i zwierząt oraz zapewnienia mieszkańcom odpoczynku i wytchnienia.

PERSPEKTYWY

V Plan rozwoju ekonomicznego i socjalnego Francji przewiduje, że w 1970 r. potrzeby (konsumpcja i eksport) w zakresie drewna użytkowego liściastego osiągną ok. 16 mln m³ drewna okrągłego (czyli wzrosną o 4 mln m³ w porównaniu z 1964 r.), ok. 19 mln m³ drewna użytkowego iglastego (wzrost o ok. 3 mln m³), a zagraniczny bilans handlowy zwiększy się w 1970 r. dziesięciokrotnie. Jest to zgodne z przewidywaną ewolucją na europejskich rynkach drewna i produktów drzewnych, która będzie się charakteryzowała wzrostem popytu na drewno.

W związku ze wzrostem zapotrzebowania na drewno, plan krajowy przewiduje wzrost produkcji leśnej na drodze:

- intensyfikacji produkcji istniejących lasów,
- zwiększenia obszaru lasów oraz
- modyfikacji struktury użytkowania lasu.

Uzupełnieniem produkcji leśnej będzie wzrost produkcji surowca celulozowego jako dodatkowej gałęzi upraw rolnych (plantacje topoli). Należy się spodziewać, że podjęte będą realne kroki w zakresie oszczędności drewna i racjonalnego jego wykorzystania, do czego przyczyni się postęp techniczny.

Uwzględniając potrzeby wypoczynkowe mieszkańców miast w ciągu najbliższych 50 lat, przystosuje się do spełniania tej funkcji 250 tys. ha lasów podmiejskich oraz założonych będzie 50 tys. ha nowych tego rodzaju lasów.

Przewiduje się wyodrębnienie i zachowanie tzw. lasów rezerwowych, które oprócz roli produkcyjnej, spełniać powinny rolę: lasów ochronnych, terenów łowieckich, turystycznych i parków narodowych.

W wyniku takiej polityki leśnej przypuszczać należy, że na początku XXI w. lasy francuskie będą obejmowały powierzchnię 15 000 000 ha, w tym przypadnie na lasy:

produkcyjne	— 11 500 000 ha
podmiejskie	— 300 000 ha
rezerwatowe	— 3 400 000 ha

V Plan przewiduje kwotę 100 — 150 mln F na inwestycje, z czego na uregulowanie ponad 230 km potoków górskich i urządzenia przeciwlawnowe oraz budowę ok. 1 500 km dróg leśnych kwotę 110 — 130 mln F.

WAŻNIEJSZE MASYWY LASÓW FRANCUSKICH

Na zakończenie celowe jest zwrócenie uwagi na kilka kompleksów leśnych Francji, stanowiących prawdziwe klejnoty natury.

1. Lasy bukowe Normandii o pow. 38 000 ha

Buk stanowi bogactwo tego regionu, przyczynia się zarazem do malowniczości krajobrazu. Rozmiar rocznego użytkowania wynosi 200 000 m³, co stanowi 13% krajowej produkcji grubizny. Przyrost w tych drzewostanach wynosi 5—6 m³ z 1 ha rocznie.

Buk normadzki stanowi główny składnik zadrzewień i pasów wiatrochronnych.

2. Bory sosnowe Franc-Comtoise

Sośniny zajmujące tu 30% powierzchni regionu (115 000 ha, z których 63 000 ha — to lasy nadzorowane), odznaczają się wysoką produktywnością. Przeciętny zapas waha się od 450 m³/ha (na najlepszych siedliskach) do 250 m³ (w górnych partiach). Stąd pozyskanie roczne wynosi od 8,5 m³/ha drewna użytkowego wysokiej klasy do 3,0 — 7,5 m³/ha (z partii wyższych zmieszanych ze świerkiem). Pozyskuje się tu żywicę i nasiona. W tym regionie bogactwo lasów wysuwa się na pierwszy plan.

3. Landy

Leśny masyw Landów stanowi największe skupienie lasów Francji — 1 500 000 ha, z których 150 000 ha obejmują lasy użytkowe, 250 000 ha — jeziora i osiedla, a 50 000 ha objęto zagospodarowaniem rolniczo-leśnym.

Bory Landów stanowiły zawsze bazę żywiczarską Francji, której wykorzystanie jednak stale maleje (1 780 000 hl w 1920 r., 405 000 hl w 1965 r.). Od wieków lasy te były dewastowane przez wypasy owiec, a ponadto od II wojny światowej padają pastwą pożaru (rocznie wybucha tu 200—600 pożarów).

Pozyskanie drewna w Landach wynosi obecnie 4 mln m³ rocznie, świadczy to o ekstensywnej gospodarce.

4. Lasy „Królewskiego” dębu

Dąb związany z historią Francji przeznaczany był na drewno okrętowe w okresie Reformacji i Colberta i na opał dla hut żelaza w XVIII w. Wskutek nadmiernej eksploatacji lasy te zostały w znacznym stopniu zdewastowane i zamienione w lasy odroślowe, dopiero pod koniec XIX w. przekształcono je ponownie w drzewostany nasienne. Osiągnięto to tym łatwiej, że rozwijający się nowoczesny przemysł nie wymagał zaopatrzenia w drewno opałowe. Dąb nasienny dostarcza drewna wysokogatunkowego dla rzemiosła oraz na kopalniaki (te ostatnie są zastępowane coraz częściej przez inne materiały), a ostatnio także na celulozę. DREW-

no dębowe z tych lasów osiąga we Francji najwyższe ceny, do 2000 F/m³, przewyższające wielokrotnie przeciętne ceny innych gatunków drewna, wynoszące 60—90 F/m³. Przewiduje się dalszy wzrost wydajności tych drzewostanów w wyniku stosowania tzw. metody samosiewu i prześwietlania. Koszt zabiegów przy tej metodzie kształtuje się w granicach 1200—1500 F/ha. Spodziewane jest osiągnięcie zapasu w wysokości 400 m³/ha. Już obecnie spotyka się dęby o 40 m wysokości i średnicy 55—80 cm, przy przyroście rocznym słoja 2 mm.

5. Plantacje topoli

Plantacje topoli zawdzięczają swój rozwój przede wszystkim indywidualnym producentom rolnym. Pozyskane z plantacji drewno topoli znajduje się na drugim miejscu, po dębie, wśród gatunków liściastych.

LITERATURA

1. Aspects des techniques modernes d'irrigation en France. Société Hydrotechnique de France, 1966.
2. Bellan A. — Deux journées d'études sur les problèmes routiers. Bulletin d'Information nr 6, 1968. Office National des Forêts.
3. Budzyński M. — Sprawozdanie z praktyki specjalizacyjnej we Francji w zakresie melioracji wodnych i zabudowy potoków w okresie 16.04—21.08. 1969 r. (maszynopis w Biurze Urządzenia i Projektów Leśnictwa w Warszawie).
4. Budzyński M. — Las w wypoczynku Francuzów. Biuletyn Zarządu Głównego Ligi Ochrony Przyrody nr 5, 1968, s. 26.
5. Durand C. — Prinborgne — Aspect contemporain du droit de propriété en matière forestière. „Revue forestière française”, nr 12, 1966.
6. Decenaère — Ferranchère — Origine des forêts domaniales. „Revue forestière française” 1966, s. 237—249.
7. La forêt — encyclopédie des connaissances agricoles, red. P. Cochet, Hachette, Paris, 1963.
8. Les français et leur forêt — République Française, Ministère de l'Agriculture, Direction des Forêts, wyd. Hubert Baille, 1967.
9. Instructions générales sur l'aménagement des Forêts soumises au régime forestier.
10. L a m a u r P. — La mission des grands aménagements régionaux dans le développement économique et l'aménagement du territoire national. „Génie rural” nr 12, 1963.
11. Office National des Forêts, Ministère de l'Agriculture. Direction des Forêts, Paris, 1966.
12. Les Parcs Nationaux et les Parcs Naturels Régionaux en France, Direction de Services d'information et de presse du Ministère des Affaires Etrangères, nr 201/IP, 1967.
13. P o n c e t A. — Routes forestières et érosion en montagne. „Revue forestière française”, nr 4, 1964.
14. S e r v a t J. — Perspectives actuelles sur l'enseignement technique forestière et la formation professionnelle. „Revue forestière française” nr 9, 1968, s. 550—570.
15. S t a w e c k a W. — Uprawa topoli we Francji i okoliczności sprzyjające jej rozwojowi. „Sylwan” nr 12, 1966, s. 47—57.